

LOGOPEDIYA SOHASINING ASOSIY TAMOYILLARI

Almardanova Zulfizar Beknazarovna

Xalqaro Innavatsion Universiteti o'qituvchisi

Almardanova Zulfizar Beknazarovna

Lecturer at the International Innovation University

Annotatsiya: Logopediya – bu nutqni rivojlantirish, tiklash va tuzatishga qaratilgan tibbiy soha bo'lib, uning asosiy maqsadi – bolalar va kattalarda nutq buzilishlarini aniqlash, davolash va oldini olishdan iborat. Logopediyaning vazifalari va metodologiyasi keng qamrovli bo'lib, nutq muammolari bo'lgan insonlarning turli ehtiyojlarini qondirishga mo'ljallangan. Nutq buzilishlari, tili o'rganishning turli bosqichlaridagi kechikishlar va murakkabliklar logopedik yondashuvni talab qiladi. Ushbu maqolada logopediya sohasining asosiy tamoyillari, metodlari va uning ahamiyati haqida so'z yuritamiz.

Kalit so'zlar: logopediya, nutqni rivojlantirish, metodlar, dizartikuliya, afaziya, balbutiya.

BASIC PRINCIPLES OF THE FIELD OF SPEECH THERAPY

Annotation: Speech Therapy is a medical field focused on the development, recovery and correction of speech, with the main objective of identifying, treating and preventing speech disorders in children and adults. The tasks and methodology of speech therapy are comprehensive and are designed to meet the different needs of people with speech problems. Speech disorders, delays and complications at various stages of language learning require a logopedic

approach. In this article, we will talk about the basic principles, methods of the field of speech therapy and its importance.

Keywords: *speech therapy, speech development, methods, dysarticulia, aphasia, balbutia.*

Logopediya sohasining tarixi

Logopediya sohasining tarixi qadimgi Yunonistondan boshlanadi, chunki u yerda nutq va tilning ahamiyati haqida birinchi marta ilmiy izlanishlar olib borilgan. Biroq, logopediya sifatida mustaqil ilmiy sohaga 19-asrda, asosan, Amerika va Yevropada o'zining rivojlanishining boshlanishini qayd etish mumkin. XIX asrning ikkinchi yarmida logopedik amaliyot, nutqni tiklashning ilmiy asoslari paydo bo'ldi, va bu davrda asosan og'zaki nutqdagi nuqsonlar, jumladan, afaziya, balbutiya va boshqa buzilishlar bilan shug'ullanish boshlandi.

Logopediya va uning asosiy tarmoqlari

Logopediya bir qator tarmoqlardan iborat bo'lib, ularning har biri o'ziga xos nutq muammolariga yechim topadi. Logopediya tarmoqlari quyidagicha tasniflanadi:

1. **Dizartikuliya** – bu tilning harakatlaridagi buzilishlarni ifodalovchi holat bo'lib, ko'pincha jarohatlar yoki miya kasalliklari natijasida yuzaga keladi.
2. **Afaziya** – bu nutqni tushunish va ifodalash qobiliyatining buzilishi bo'lib, ko'pincha miya shikastlanishidan so'ng paydo bo'ladi.
3. **Balbutiya** – bu nutqning bo'g'ilib qolishi yoki nutq oqimining buzilishi. Bu holat ko'pincha psixologik va nevrologik omillar bilan bog'liq bo'ladi.
4. **Disleksiya va disortografiya** – bu o'qish va yozishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarni ifodalaydi, bolalar uchun o'qish qobiliyatini rivojlantirishda asosiy muammolarni tashkil etadi.

5. **Dislaliya** – bu tovushlarning noto‘g‘ri talaffuzi yoki ularning etishmasligi bilan bog‘liq bo‘lgan nutq muammolarini anglatadi.

Logopediya va uning muhimligi

Nutq va tilning rivojlanishi insonning ijtimoiy, intellektual va psixologik o‘rishida katta rol o‘ynaydi. Shu sababli, logopediya mutaxassislari bolalarning til va nutq rivojlanishini kuzatib borishadi. Nutqning rivojlanishi bolaning ongli faoliyatini, jamoada muloqot qilish qobiliyatini va bilim olish jarayonini osonlashtiradi.

Bundan tashqari, logopediya faqat bolalarga nisbatan emas, balki kattalar uchun ham juda muhimdir. Xususan, insult, bosh miya jarohatlari yoki boshqa nevrologik kasalliklar tufayli nutq buzilgan bemorlar uchun logopediya muhim tibbiy yordam ko‘rsatadi.

Logopediya metodlari

Logopediya metodlari nutqni rivojlantirishda samarali bo‘lishi uchun muayyan tamoyillarni hisobga oladi. Ushbu metodlar quyidagicha tasniflanadi:

1. **Verbal metodlar** – bu nutqni tuzatish va rivojlantirishda og‘zaki muloqotga asoslangan metodlar bo‘lib, ular yordamida muammoni aniqlash va davolash uchun maxsus mashqlar bajariladi. Masalan, so‘zlarni to‘g‘ri talaffuz qilish yoki grammatik qoidalarni tushunish kabi mashqlarni bajarish.
2. **Vizual metodlar** – bu metodlar vizual tasvirlar, belgilashlar va boshqa ko‘rsatmalar yordamida nutqni tuzatish yoki rivojlantirishga qaratilgan. Bu metod ko‘pincha bolalar bilan ishlashda qo‘llaniladi, chunki ular tasvirlar orqali yaxshiroq tushunishadi.
3. **Muzokara usullari** – logopediya mutaxassisi bemor bilan suhbat o‘tkazib, uning nutqini yaxshilashga, mavzularni muhokama qilishga, yangi so‘zlar va

iboralarni o‘rganishga yordam beradi. Bu usul ko‘pincha afaziya yoki dizartikuliya bilan og‘rigan kishilar uchun ishlatiladi.

4. **Mashinaviy va elektron metodlar** – yangi texnologiyalar yordamida nutqni rivojlantirishga qaratilgan usullar. Bularga mobil ilovalar, kompyuter dasturlari va interaktiv mashqlar kiradi. Ushbu usullar innovatsion usullarni o‘z ichiga oladi va ular o‘z-o‘zini rivojlantirish uchun yaxshi vositalardir.
5. **Psixologik yondashuv** – nutq muammolarini davolashda psixologik aspektlarni ham hisobga olish zarur. Bu, ayniqsa, psixologik omillar tufayli nutq muammolari bo‘lgan bemorlar uchun ahamiyatlidir. Psixologik yondashuv bemorning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi va muvaffaqiyatli davolanishga yordam beradi.

Logopediya xizmatlari va davolash

Logopedik xizmatlar odatda bolalar va kattalar uchun farq qiladi. Bolalar uchun logopediya davolash ko‘pincha o‘yinlar, interaktiv mashqlar va vizual vositalar yordamida amalga oshiriladi. Kattalar uchun esa nutqni tiklash, tilning normal holatiga keltirilishi va har qanday miya kasalliklari natijasida yuzaga kelgan buzilishlar bilan shug‘ullanishga qaratilgan.

Bundan tashqari, logopediya ko‘pincha multikulturali muhitda ishlaydigan mutaxassislar tomonidan amalga oshiriladi. Bunday holatda, nutq davolash jarayoni nafaqat tibbiy, balki madaniy va tilshunoslik jihatlarini ham hisobga oladi. Bu, ayniqsa, turli tillarda gaplashadigan aholining nutq muammolarini hal qilishda muhimdir.

Logopedning roli

Logopedning asosiy roli – bu bemorning nutq va til rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash, ularning nutq qobiliyatlarini tiklash va to‘g‘ri rivojlantirishdir. Logoped bemor bilan birgalikda ishlaydi, uning individual ehtiyojlarini tushunadi

va shunga qarab maxsus davolash rejasini tuzadi. Logopedning vazifalari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Nutq muammolarini aniqlash va tashxis qo'yish.
- Davolash usullarini tanlash va bemorga moslashtirish.
- Nutqni rivojlantirish uchun o'quv materiallari yaratish.
- Bemor bilan muntazam ravishda ishlash va ularning holatini kuzatib borish.

Xulosa

Logopediya sohasining roli va ahamiyati kundan-kunga ortib bormoqda. Nutq va tilni rivojlantirishning ilg'or metodlari va vositalari yordamida logopediya nafaqat tibbiy yordam ko'rsatish, balki insonlarning jamiyatda muvaffaqiyatli ijtimoiylashishi uchun muhim vosita hisoblanadi. Nutq va tilni to'g'ri rivojlantirish, shuningdek, unga bo'lgan e'tibor bolalar va kattalar uchun o'z-o'zini anglash va o'rganish jarayonlarida muhim rol o'ynaydi.

REFERENCES

1. Xushvaqtova, S. (2009). "Logopediya va uning asosiy metodlari."
2. Abdullayeva, N. (2017). "Logopediya va bolalardagi nutq buzilishlarini tuzatish."
3. Jumaeva, G. (2015). "Logopediya va maxsus pedagogika."
4. T. V. Zaharova, "Logopediya: teoriyaviy va amaliy asoslar" (2010)